

İNGİLİZ HUKUKUNA GÖRE BİR OBJEKTİF SORUMLULUK HALİ OLARAK HAYVAN BULUNDURANIN SORUMLULUĞU

İhsan HÜSEYİN*

ÖZ

İngiliz hukukuna göre hayvan bulunduranın sorumluluğu, yargı içtihatlarına dayalı olan ortak hukuka (Common Law) ve 1971 tarihli Hayvan Yasasına (Animals Act 1971) tabidir. Yazılı nitelikte olmayan ortak hukuka göre hayvan eylemlerinden dolayı hayvan bulunduranın sorumluluğu, kusura dayalıdır. Burada sorumluluk ihmal, rahatsızlık verme ve saldırı esasına dayalıdır. Aslında bahsedilen hallerde, zarar; doğrudan doğruya hayvanın içgüdüsel bir hareketinden dolayı değil, dışarıdan gelen daha doğrusu hayvan bulunduranın bir olumlu veya olumsuz fiili sonucu meydana gelmektedir. Yukarıda sözü edilen 1971 tarihli yasada ise, hayvan bulunduran için bir kusursuz sorumluluk hali öngörülmüştür. Söz konusu yasada tehlikeli hayvanlar ve tehlikeli olmayan hayvanlar ayrımı yapılmıştır. Gerek tehlikeli olan ve gerekse tehlikeli olmayan hayvanı bulunduran, zarar gören kişiye karşı kusursuz olarak sorumlu tutulmuştur. Ne var ki, tehlikeli olmayan hayvan bulunduranın kusursuz sorumluluğuna gidilmesi için, bazı şartların gerçekleşmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kusursuz sorumluluk, tehlikeli hayvanlardan dolayı sorumluluk, tehlikeli olmayan hayvanlardan dolayı sorumluluk, 1971 tarihli Hayvan Yasası, ufak zarar.

THE RESPONSIBILITY OF ANIMAL OWNER AS A FORM OF STRICT LIABILITY IN ENGLISH LAW

ABSTRACT

Under British law, the responsibility of the animal owner is subject to common law and the Animal Law of 1971. According to the common law, which is based on case law, the liability of the animal owner because of animal actions is based on the fault. Liability here is based on negligence, nuisance, and trespass. In fact, in the specified cases, the harm is not directly caused by the animal's instinctive movement,

* **Dr. Öğr. Üyesi,** Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı/ YALOVA

E- Posta: ihsanzeynel@yahoo.com

ORCID: 0000-0003-0785-4861

DOI : 10.34246/ahbvuhfd.870956

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih : 14/07/2020

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 25/01/2021

but by the positive or negative action of the owner. In the Animal Law of 1971, a strict liability for the animal owner is envisaged. In this law, animals are distinguished into two groups as dangerous animals and non-dangerous animals. Both dangerous and non-dangerous animals' owner has strict liability to the injured person. However, in order to hold the non-dangerous animals' owner strictly responsible, some conditions must be met.

Keywords: *Strict liability, liability for dangerous animals, liability for non-dangerous animals, Animals Act 1971, trivial damage*

Giriş

Kara Avrupa'sı hukuk sisteminden farklı bir sistem benimsense de İngiliz hukukunda da haksız fiil sorumluluğu kuralı olarak kusura dayalıdır. Ne var ki İngiltere'de de zamanla bu kuralın katı bir şekilde uygulanmasının doğru bir sonuca götürmeyeceği anlaşılmıştır. Bu hukuk sisteminde objektif sorumluluğun doğuşunda 1868 yılında görülen Rylands&Fletcher davasının etkisi büyüktür¹. Daha sonra sanayinin ve teknolojinin gelişmesi yeni enerji çeşitlerinin keşfi, bir haksız fiil sorumluluğu çeşidi olarak, objektif sorumluluğun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Ancak diğer hukuk sistemlerinde olduğu gibi² İngiliz hukuk sisteminde de objektif sorumluluk halleri istisnadır. İstisnai olarak düzenlenen “hayvan bulunduranın sorumluluğu” bahsedilen objektif sorumluluk hallerinden biridir.

Modern hukuk sistemlerinde, hayvan bulunduranın veya hukuk doktrininde anılan diğer adıyla hayvan yönetenin sorumluluğu³, genel olarak özen yükümlülüğü esasına dayalı, objektif bir haksız fiil sorumluluğu hali olarak düzenlenmektedir. İçtihadı dayalı yazılı olmayan farklı bir hukuk sistemi uygulayan İngiliz hukukunda ise hayvan bulunduranın sorumluluğu,

¹ Rylands V. Fletcher, 1865, 3H&C774 1868 LR3HL.330 Hous of Lords (Bkz. Yunusf Selahaddin Ali, el Veciz Fi Şerhi Kanun'el Ahtaa el Medeniye'l İngilizî, 1. Baskı (et-Taba'l Ula), Menşurat Zeyn'el Hukukiye, Beyrut/ Lübnan, 2018, s. 479-480).

² İslam hukuk sistemi hariç, zira bu hukuk sisteminde sorumluluk esasen “zarar” unsuruna dayalıdır. Bu hukuk sisteminde haksız fiil alanında ‘nimet külfet’ (el gunmu bil gurum) kuralı uygulanır.

³ İngiliz hukukunda, “hayvan bulunduran” yerine “hayvan korucusu” bazen de “hayvan sahibi” ya da “hayvanı kontrolünde bulunduran” tabirleri kullanılmaktadır. Sorumluluğun hükümleri bakımından bunlar arasında bir fark öngörülmediği için, çalışmada bu tabirlerin hepsini ifade etmek üzere “hayvan bulunduran” tabiri kullanılmıştır.

iki hukuki esasa dayanmaktadır. Bunlardan ilki yargı içtihatlarına dayanan ve yazılı olmayan ortak hukuk (Common Law) iken, diğeri ise 1971 tarihli Hayvan Yasası⁴ (Animals Act 1971) olarak bilinen kanundur. Ortak hukuka göre, hayvan bulunduranın sorumluluğu, ihmâl, rahatsızlık verme ve kişilere saldırı sebepleri üzerine kurulu kusura dayalı bir haksız fiil sorumluluğudur. 1971 tarihli Hayvan Yasasına göre ise, hayvan bulunduranın (malik, koruyucu veya hayvanı kontrolü altında bulunduran) sorumluluğu, kusura dayanmayan objektif bir sebep sorumluluğu hali olarak değerlendirilmektedir. Bahsedilen yasa, hayvanları, tehlikeli olan ve tehlikeli olmayan hayvan olarak ikiye tasnif etmekte ve hayvan bulunduranın sorumluluğunu ve kapsamını, zarar veren hayvanın bahsedilen gruplardan hangisine dâhil olduğuna göre düzenlemektedir. Çalışmada, ilk olarak İngiliz hukukunda objektif sorumluluk kavramına ilişkin bazı bilgiler aktarıldıktan sonra, çalışmanın asıl konusu olan “hayvan bulunduranın sorumluluğu” incelenmiştir. İngiliz hukukunda hayvan bulunduranın sorumluluğu ortak hukuka ve 1971 tarihli Hayvan Yasasına dayanmaktadır. Buna göre, çalışmanın diğer kısımlarında ortak hukuka ve 1971 tarihli Hayvan Yasasının dayandığı esaslara değinilmiş olup, bahsedilen yasada hangi ölçüte göre, hayvanların tehlikeli olan ve tehlikeli olmayan hayvan olarak tasnif edildiği, hayvan bulunduranın sorumluluktan kurtulma imkânının olup olmadığı konuları iki başlık altında ele alınmıştır. İlk başlık altında, İngiliz hukukunda objektif sorumluluğun kavramı genel olarak incelenmiş olup, ikinci başlık altında ise, ortak hukuka göre, hayvan bulunduranın sorumluluğu ve daha sonra 1971 tarihli Hayvan Yasasına göre hayvan bulunduranın sorumluluğu incelenmiştir.

Bu çalışmada İngiliz hukukunda bir objektif sorumluluk hali olarak hayvan bulunduranın sorumluluğu incelenmiş olup yeri geldikçe Türk hukukundaki duruma dipnotlarda yer verilmiştir.

I. İngiliz Hukukunda Objektif Sorumluluk

A. Genel Olarak

İngiliz haksız fiil hukuku (law of tort), İngiliz yargı kararları üzerine kurulu yazılı olmayan kurallara dayanır. Genel olarak İngiliz hukukunda haksız fiil sorumluluğu kusura dayalıdır (fault-based tort). Ne var ki, daha sonra kusura dayalı bu sorumluluğa (fault-based liability) karşılık, kusura dayanmayan objektif sorumluluk (strict liability) denilen başka bir çeşit

---

⁴ Yasa metni için bakınız; <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1971/22> (E. T. 27. 06. 2020).

sorumluluk da vücut bulmuştur. İngiliz hukukunda haksız fiil sorumluluğu kural olarak kusura dayanır. Buna göre zararlı fiil, kast, ihmal veya kötü niyetle işlenmişse⁵, ortada kusura dayanan bir haksız fiil sorumluluğu vardır. Ancak istisnai olarak bazı hallerde, zararlı fiil kast, ihmal ya da kötü niyetle işlenmemiş olmasına rağmen, failin sorumluluğu söz konusu olur. Bu halde zarar görenin davalının fiili sonucu uğramış olduğu zararı ispat etmesi yeterlidir⁶. Ayrıca zarar görenin, failin kusurunu ispat etmesine gerek yoktur⁷.

İngiliz hukukunda genel anlamda objektif sorumluluğun doğuşunda Rylands&Fletcher davasının etkisi büyüktür. 1868 yılında görülen bu davaya esas teşkil eden olay, bir değirmencinin kendi özel mülkünde büyük bir su deposu inşa etmesidir. Değirmenci, su deposunu inşa ettiği yerin altında terk edilmiş maden galerisinin olduğunu bilmemektedir. Zamanla toprak, su deposu altında göçer ve sular kömür madenine nüfuz ederek, başta komşularına olmak üzere büyük zararlara yol açar. İlk bakıldığında ihmal nedeniyle ortaya çıkan bir zarar olarak görülse de, Lordlar Kamarası verdiği kararda bu ihmal üzerinde hiç durmamış, tehlikeli bir işletmesi olan kişilerin herhangi bir kusuru olmasa bile ortaya çıkan zararlardan sorumlu tutulacağını söylemiştir. Lordlar Kamarasının getirdiği bu yaklaşım, sadece İngiltere’de değil, ABD’de de emsal bir karar oluşturmuştur⁸.

İngiltere’de de sanayinin gelişmesi ve büyük önem arz eden yeni enerji kaynaklarının keşfi, birçok kişinin zarara uğramasına sebebiyet vermiştir. Bu hallerin çoğunda kusurun ispatı çok zor ve bazen de imkânsızdı.

⁵ Türk hukuku açısından düşünüldüğünde fiilin kasıtlı ya da kötü niyetle işlenmiş olduğu arasında bir farkın varlığını ortaya koymak mümkün değildir. Ancak İngiliz hukukunda (ortak hukukta) muhtelif bir durum söz konusudur. İngiliz haksız fiil hukukunda, bütün fiillere uygulanan genel bir kural yoktur. Bu hukuk sisteminde bu hususta kendine özgü kazuistik bir usul uygulandığını söylemek mümkündür. Zira bahsedilen hukuk sisteminde üçlü bir tasnif benimsenmektedir. Buna göre bazı haksız fiiller ihmale, diğer bazı ise kasıt veya kötü niyete dayanmaktadır. Esasen İngiliz hukukunda, hukuka aykırılık ve kusur birbirinden bağımsız iki unsur olarak ele alınmamaktadır. Kusurun kendisinin maddi ve manevi olmak üzere iki unsurunun (yönünün) olduğu kabul edilmektedir. Buna göre, . Maddi unsur, yapma veya yapmamadan ibarettir. Manevi unsur ise, üç görünümü vardır. Bunlar: ihmal, kötü niyet ve kasıttır. Objektif sorumlulukta, haksız fiilin diğer unsurlarına ilaveten sadece yapma ya da yapmamadan ibaret olan maddi unsur aranmaktadır.

⁶ John Cooke, Law of Torts, Fourth Edition, Financial Times, Pitman Publishing 1999, s.4.

⁷ Vera Bermingham, Nutshells Tort, sixth Edition, Sweet and Maxwell, 2003, s. 123.

⁸ Ernst Caemmerer (Çev. Server, Tanilli), “Cansız Şeylerin Verdiği Zararlardan Sorumluluk ve Atom Tehlikesi”, 1960, 27 (1-4), İstanbul Üniversitesi Dergisi, s. 459, <<https://dergipark.org.tr/en/search?q=CAEMMERER%2C+Ernst&section=articles>> Erişim Tarihi 14. 06. 2020.

Fertlerin uğradığı zararlar doğrudan doğruya yeni keşfedilen enerjilerden olmasa da, dolaylı olarak bunlardan kaynaklanmaktaydı. Söz konusu enerji kaynaklarının kullanılması sonucu meydana gelen kimyasal ve radyasyon yayan atıklar belli bölgelere gömülmüştür⁹. Daha sonra söz konusu bölgeler, konutlara dönüştürülmüş ve büyük halk kitlesinin oturduğu yerleşim yerlerine dönüştürülmüştür. Zamanla bahsedilen atıklar, o bölgede oturan halk kitlesinin iyileşmesi imkânsız bazı hastalıklara yakalanmasına yol açmıştır. İngiliz halkı için büyük problem teşkil eden bahsedilen husus, yargıyı çözüm üretme hususunda adım atmaya itmiştir. Zira bahsedilen atıklardan olumsuz etkilenip hastalığa yakalanan kişiler, o bölgelerde konutların inşa edilmesine izin veren belediye meclislerine karşı tazminat davaları açmıştır¹⁰. Söz konusu davaları çözümlmek için İngiliz yargısının şu soruyu cevaplaması lazımdı: İhmal esasına dayanarak belediye meclislerinin zarara göre kişilere tazminat ödemeye mahkûm edilmeleri mümkün müdür? Bu hususta, belediye meclislerinin yukarıda bahsedilen atıkların insanın sağlık ve selametini olumsuz etkileyeceği ve tehlikeli sonuçlar doğuracağı hususunda kesin bir bilgisi olmadığının göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Sonuç olarak bu olay, İngiliz hukukunu ve yargısını etkilemiş ve bu alanda bir dönüşüm sürecinin başlamasına yol açmıştır. Böylece İngiliz yargısının haksız fiil sorumluluğunun kusur unsuruna dayalı olduğu kanaati değişmiş ve bazı hallerle ilgili olarak zarar unsuruna dayalı sorumluluğu kabul etmiştir. Buna göre yargı, yukarıda bahsedilen davalarla ilgili olarak, artık zarara yol açabilecek bir tehlikenin varlığı hususunda bilgisi olmasa bile, davalının objektif sorumluluğunun söz konusu olabileceğine karar vermiştir. Hatta zararın meydana gelmesini engelleme imkânına sahip olmasa da yine de davalı sorumlu tutulabilir. Yargının burada bahsini ettiği sorumluluk çeşidi, objektif sorumluluk kavramı kapsamında ele alınan ve zarar unsuruna dayalı sorumluluktan başka bir şey değildir. Buna göre, İngiliz hukukunda objektif sorumluluğun ilk uygulama hali, tehlikeli nesnelere dolaylı sorumluluk halidir¹¹.

B. İngiliz Hukukunda Objektif Sorumluluk Kavramı

İngiliz doktrininde bir görüş¹² objektif sorumluluğu (strict liability), “ihmal, kasıt veya kötüniyetin ispatının gerekli olmadığı sorumluluk” olarak

---

⁹ Caemmerer (Çev. Tanilli), s. 457-458.

¹⁰ Linda Edwards/ Stanley Edwards/ Kirtley Patricia Wells, Tort Law, Fifth Edition, Delmar, 2012, s. 136.

¹¹ ALİ, s. 480.

¹² Bkz. Edwards Linda/ Edwards Stanley/ Wells, s. 239.

tanımlamaktadır. Fail zararlı fiili kasten, ihmal sonucu ya da kötüniyetle işlerse, ortada kusura dayalı bir haksız fiil sorumluluğu vardır. Burada haksız fiilin manevi unsuru olan kusur, bahsedilen görünümünden birine bürünmüşse, bir kusur sorumluluğunun varlığından söz edilir. Oysa objektif sorumlulukta, sorumluluğun söz konusu olduğundan bahsedebilmesi için, zararın ispatı yeterlidir. Diğer bir görüşe göre ise¹³ objektif sorumluluk yalnızca zarara dayalı olan haksız fiil sorumluluğunun negatif yönünü temsil eden bir çeşit sorumluluk olarak tanımlanmaktadır. Bunlara göre kusura dayalı sorumluluk, kusurun ispatını gerektiren ve haksız fiil sorumluluğunun pozitif yönünü gösteren bir sorumluluktur. İngiliz doktrininde objektif sorumluluğu, mutlak sorumluluk olarak adlandıran İngiliz yargısının tutumu eleştirilmektedir¹⁴. Zira İngiliz yargısı objektif sorumluluğu (Strict Liability) ile mutlak sorumluluğu (Absolute Liability) eşanlamli kavramlar olarak kullanmaktadır. Oysa bunlar birbirinden farklı iki sorumluluk çeşididir. Objektif sorumlulukta, davalının, karşı konulması mümkün olmayan olağanüstü güç (Unforeseen Intervening Cause) gibi dış müdahalenin meydana geldiğini ispat etmesi halinde, sorumluluktan kurtulması mümkün iken, mutlak sorumlulukta bu gibi savunmaları ileri sürüp sorumluluktan kurtulması mümkün değildir. Dolayısıyla, 1965 tarihli Nükleer İşletmeler Yasası (Nuclear Installation Act 1965) hariç, objektif sorumluluk halleri mutlak sorumluluk değildir. Bahsedilen yasaya göre, nükleer faaliyetlerden dolayı sorumluluk mutlak sorumluluktur. Zira bu halde herhangi bir savunmaya dayanarak sorumluluktan kurtulması mümkün değildir. Oysa objektif sorumluluk hallerinde, davalının bazı savunmaları ileri sürüp sorumluluktan kurtulması mümkündür¹⁵.

Objektif sorumluluk, İngiliz haksız fiil hukukunda mevcut kusura dayalı haksız fiil sorumluluğuna bazı yönleriyle benzerdir. Bilindiği gibi, İngiliz hukukunda haksız fiil hukuku İngiliz yargısının koyduğu yazılı nitelikte olmayan hukuk kurallarından ibarettir.

Kusurun görünümünden biri olan ihmale dayalı haksız fiil hallerinde, zararlı fiil, dikkatsizlik, özensizlik ve tedbirsizlikle işlenmekte ve bir başkasının zarara uğramasını yol açmaktadır¹⁶. İhmale dayalı haksız fiil sorumluluğu

¹³ Cooke, s. 11.

¹⁴ Bkz. Edwards Linda/ Edwards Stanley/ Wells, s.. 326.

¹⁵ Cooke, s. 11.

¹⁶ John G. Fleming, An Introduction to the Law of Torts, Second Edition, Clarendon Law Series, Clarendon Press, 1985, s.11.

ve objektif sorumlulukta bazı savunmaları ileri sürüp sorumluluktan kurtulmak mümkündür. Mesela, zarar görenin ihmal şeklindeki ortak kusuru (contributorily negligence), zarar görenin rızasını (volenti non fit injuria) veya mücbir sebep gibi¹⁷ harici bir sebepten kaynaklanan bir olayın vuku bulduğunu ileri sürerek sorumluluktan kurtulmak mümkündür¹⁸. Objektif sorumlulukta da davalı aynı savunmaları ileri sürüp sorumluluktan kurtulabilir. İngiliz hukuk doktrininde aktarılan bilgilere göre, objektif sorumluluk ile ihmale dayanan sorumluluk arasında yukarıda bahsedilen benzerliğe karşın, her iki sorumluluk arasında önemli farklar vardır. Buna göre, objektif sorumluluktan söz edebilmek için, sadece zararın ispatı yeterlidir¹⁹. Oysa ihmale dayalı haksız fiil sorumluluğunda kusurun (ihmalin) ispatı da gerekmektedir. Zira objektif sorumluluk hallerinde objektif sorumluluk teorisine dayanan bir sorumluluk söz konusudur. Kusura (ihmale) dayalı sorumlulukta ise sorumluluk, sübjektif sorumluluk teorisine dayanmaktadır²⁰.

İngiliz hukuk doktrininde, haksız fiil hukukunda düzenlenmiş bulunan ve kusura (kasta) dayalı olan “taşınmaza saldırıdan kaynaklanan sorumluluk”

---

¹⁷ Bkz. Cathrine Elliot/ Frances Quinn, Tort Law, Eighth Edition, Longman, Pearson, 2011, s. 298-300; Edwards Linda/ Edwards Stanley/ Wells, s. 328.

¹⁸ Anlaşıldığını göre, İngiliz hukukunda haksız fiilin birbirinden ayrı olan “hukuka aykırılık” ve “kusur” arasındaki sınır net bir şekilde çizilmemiştir. Zarar görenin rızası, şartları gerçekleşmişse, hukuka aykırılığı ortadan kaldırır ve kendisine ödenecek tazminatı etkiler; tazminattan indirim yapılmasını ya da tazminat hiç ödenmemesinin kararlaştırılmasına yol açar (TBK. m. 527/1). Ayrıca, zarar görenin kusuru ve karşı konulamayacak güç (mücbir sebep), bizim hukukumuzda göre, haksız fiil sorumluluğundan söz edebilmek için, gerçekleşmesi gereken unsurlardan olan “illiyet bağı”nı kesen sebeplerdendir. Ne var ki Türk hukukunda zarar görenin herhangi bir kusuru değil, kasıt ya da ağır ihmal derecesindeki ağır kusuru ancak hukuka aykırı fiil ile zarar arasındaki illiyet bağını keser. Başka bir ifadeyle zarar görenin tam kusuru ancak illiyet bağını keser (Bkz. Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Baskı, Yetkin Basımevi, Ankara, 2019, s. 588-591; Ahmet M. Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2019, s. 305; Özcan Günergök/ Şaban Kayıhan, Borçlar Hukuku Dersleri Genel Hükümler, 1. Baskı, Umuttepe, Kocaeli, 2020, s. 475). Belki zarar görenin kusur derecesi, kendisine ödenecek tazminat miktarını etkiler; tazminattan indirim yapılmasına ya da tazminatın tamamen ortadan kaldırılmasına yol açar (TBK. m. 52/1). Zarar görenin kusuru illiyet bağını kesmemiş, sadece zararlı sonucun doğmasına diğer sebeplerle birlikte katkıda bulunmuşsa, ortak illiyetten bahsedilir. Bu durumda sorumluluktan kurtulma değil, tazminattan indirim söz konusu olur (Eren, s. 588).

¹⁹ Zararın yanı sıra, objektif sorumluluğun maddi unsuru olan yapma veya yapmama fiilinin de vukuu bulunmuş olması gerekmektedir (Elliot/ Quinn, s. 5). Ayrıca yapma ve yapmama fiili ile zarar arasında illiyet bağı bulunması da gerekir.

²⁰ Bkz. Charles David, Baker, Tort (Concise college texts), Sweet and Maxwell, 1972, s. 151; Ayrıca Bkz. Cooke, s.8; Elliot/ Quinn, s. 4.

(trespass to land) ile objektif sorumluluk arasında bir karşılaştırma yapılmaktadır²¹. Aktarılan bilgilere göre, bir hal hariç bu iki çeşit sorumluluk dışında bir benzerlik yoktur. Zira taşınmaza saldırıdan kaynaklanan haksız fiil sorumluluğu adı üstünde bir saldırıya, bir kasta dayanmaktadır. Daha doğrusu haksız fiil hukukunda düzenlenen ve taşınmazlara saldırı fiilinden dolayı sorumluluk hali olarak bilinen sorumlulukta ise, kusurun görünümünden olan kast ve kötü niyet gerçekleşmektedir. Oysa objektif sorumlulukta haksız fiilin manevi unsuru olan kusur aranmamaktadır²²; burada sorumluluk zarara dayanır. Zarar objektif sorumluluğun cevheri bir unsurdur. Taşınmaza saldırıya dayalı haksız fiil sorumluluğunun objektif sorumlulukla benzer olan hali ise, taşınmazların üzerinden geçen uçaklardan düşen cisimler sonucu zarara uğraması halidir. İstisnai olarak sadece bahsedilen bu iki çeşit sorumluluk birbirine benzerdir. Zira bahsedilen halde esasen kusura dayalı olan haksız fiil sorumluluğu hali zarara dayalı haksız fiil haline dönüşmektedir²³.

Kısacası İngiliz hukukunda objektif sorumluluk, zarar unsuruna dayalı bir çeşit haksız fiil sorumluluğudur. Bu sorumluluktan bahsedebilmek için, kusurun görünümünden birinin (ihmal, kötüniyet veya kastın) ispat edilmesine gerek yoktur. İngiliz hukukunda objektif sorumluluk, sorumluluğa ilişkin objektif teori çerçevesinde ele alınmaktadır. Bahsedilen teori ise kusur esasına dayalı olmayan bir teoridir. Bu hukuk sisteminde objektif sorumluluğun bir diğer özelliği, bu çeşit sorumluluğun uygulama alanının darlığıdır. Sınırlı olarak düzenlenen objektif sorumluluk halleri: tehlikeli nesnelere dolaylı sorumluluk (responsibility for dangerous things), ayıplı ürünlerden dolaylı sorumluluk (liability for defective products), hayvan eyleminden dolaylı sorumluluk (liability for animals/hayvan bulunduranın sorumluluğu), adam çalıştıranın sorumluluğu (employer's vicarious liability) ve rahatsızlık vermektan kaynaklanan sorumluluk (responsibility based on nuisance action) gibi hallerden ibarettir²⁴. İngiliz hukukunda objektif

²¹ İngiliz hukukunda, "Law of Torts"ta düzenlenmiş bulunan taşınmaza saldırı fiiline dayalı sorumluluk hali (trespass to land) olarak bilinen haksız fiil sorumluluğu hali şu şekilde tanımlanmaktadır: " kasıtlı olarak başkasının arazisine girme veya gerekçesiz olarak başkasının taşınmazı üzerindeki zilyetliğine saldırmadır" (Michael A. Jones, Law of Torts, Financial Times, Pitman Publishing, 1999, s. 215)

²² İngiliz hukukunda kusurun üç görünümü vardır. Kusurdan söz edebilmek için en az bu görünümlerden birinin gerçekleşmesi gerekir. Bu görünümler ise sırasıyla şöyledir: Kasıt (intention), kötüniyet (malice) ve ihmal (negligence) dir.

²³ Cooke, s. 217.

²⁴ Bkz. Edwards Linda/ Edwards Stanley/ Wells, s. 328.

sorumluluğun unsurları sırasıyla şöyledir: yapma veya yapmama fiili, zarar ve illiyet (causation) bağıdır. Kusura dayalı sorumluluk hali ise, maddi ve manevi unsurdan oluşan kusur, zarar ve illiyet bağı unsurlarından oluşmaktadır²⁵. Bu çeşit sorumluluğun bir diğer özelliği, kural olarak mutlak bir sorumluluk (absolute liability) olmamasıdır²⁶. Davalının İngiliz yargısının koyduğu bazı savunmaları ileri sürerek sorumluluktan kurtulması mümkündür.

II. İngiliz Hukukunda Havan Bulunduranın Sorumluluğu

A. Sorumluluğun Tarihçesi

İngiliz hukukunda hayvan bulunduranın sorumluluğu hususunda halen yürürlükte olan kurallar “1971 Tarihli Hayvan Yasası” içerisinde yer almaktadır. Ancak bundan öncesine kısaca bakmak gerekirse, orta çağda hayvan bulunduranın sorumluluğu, kişinin sahip olduğu hayvanın tehlikeliliğini bilip bilmemesine göre belirlenmekteydi. Eğer hayvan sahibi, hayvanın zarar verme eğilimini biliyorsa ve bu durum kanıtlanırsa, hayvan ve hayvanın sahibi cezalandırılırdı²⁷. İngiltere’de sonraki dönemlere baktığımızda ise, bu sefer karşımıza “scienter” kuralı çıkmaktadır. Hayvan bulunduranın sorumluluğu konusunda ortak hukukun dayandığı söz konusu kurala göre, sahip olduğu hayvanın tehlikeli bir türe ait olduğunu ya da hayvanın tehlikeliliğini bilen kişi, onun verdiği zararlardan sorumludur²⁸. Bu anlayışla birlikte aslında hayvanlar tehlikeli olan ve olmayan şeklinde ikili ayırımı tabi tutulmuş oldu ve tehlikeli olmayan hayvanlar sorumluluk kapsamına alınmadı. Bu kuralı en iyi anlamamızı sağlayacak olan dava 1932 tarihli Farndon&Harcourt-Rivington davasıdır. Olayda davalı “airedale terrier” cinsi köpeğini hava sıcak olduğu

---

²⁵ İngiliz hukukunda Türk hukukundan farklı olarak hukuka aykırılık müstakil bir unsur olarak ele alınmamaktadır. Buna göre, kusur maddi unsur ve manevi unsur olarak iki unsurdan oluşur. Maddi unsur, yapma veya yapmama ibarettir. Manevi unsur ise, üç görünümü vardır. Bunlar: ihmal, kötü niyet ve kasıttır. Objektif sorumluluktan söz edebilmek için, zarar ve illiyet unsurunun yanında bir de yapma ya da yapmama şeklinde gerçekleşen manevi unsurun gerçekleşmesi gerekir. Kusura dayalı sorumluluğun unsurları ise: yapma ya da yapmama fiilinin kasten, kötüniyetle veya ihmal sonucu işlenmiş olması, ayrıca zarar ve illiyet bağı unsurlarının gerçekleşmesidir.

²⁶ Nükleer işletmelerden kaynaklanan sorumluluk, mutlak bir sorumluluktur. Zarar varsa sorumlulukta vardır. Davalının herhangi bir savunmayı ileri sürüp sorumluluktan kurtulması mümkün değildir.

²⁷ Juliet Chevalier-Watts “Civil liability for animals” Mountbatten Journal of Legal Studies, December 2007, 11 (1&2), s. 56 <<https://ssudl.solent.ac.uk/id/eprint/1314/>> Erişim Tarihi 15. 06. 2020.

²⁸ Chevalier-Watts, s. 61.

için arabanın içerisinde bırakıp markete girer. Bu esnada köpek arabanın camını kırarak dışarı çıkar. Kırılan camlardan bir parçası yolda yürüyen bir kişinin gözüne girer ve o kişinin gözünü kaybetmesine yol açar. Bu olayda mahkeme, bu cins köpeğin tehlikeli cinslerden sayılmadığını ve sahibinin de böyle bir önbilgisinin olamayacağını söyleyerek köpeğin sahibini zarardan sorumlu tutmamıştır²⁹.

Zamanla İngiliz yargıçlar, mevcut bu hukuktan memnuniyetsizliklerini dile getirmeye başlar ve “scienter” kuralının modern yaşamla uyumlu olmadığı eleştirisi getirirler.³⁰ Bu görüşlerin sonucu olarak da İngiliz Hukuk Komisyonu’nun, hukuku modernize etme ve sadeleştirme amacıyla sunduğu rapor doğrultusunda “1971 Hayvan Yasası” çıkartılır³¹. Ne var ki İngiliz hukukunda var olan eski anlayış (hayvan bulunduranın sorumluluğu hususunda scienter kuralına dayalı ortak hukuk) bugün yürürlükte olan hayvan yasasında etkisini sürdürmektedir. Zira bu yasada da hayvanlar tehlikeli olan ve tehlikeli olmayan hayvanlar olarak ikili bir ayrıma tabi tutulmuş ve hayvanın bulunduranın sorumluluğu da buna göre belirlenmiştir.

B. Hayvan, Hayvan Bulunduran ve Zarar Kavramı

1971 tarihli Hayvan Yasasında (Animals Act 1971), hayvan kavramı için bir tanım yer almamaktadır. Hayvan Refahı Yasası’na (Animal Welfare Act 2006) baktığımızda hayvanı, insan dışındaki diğer omurgalı canlılar olarak tanımlarken³² Oxford Sözlüğü de organik maddeyle beslenen yaşayan organizma olarak tanımlamıştır³³.

1971 tarihli Hayvan Yasasınının 6. maddesinin 3. bendinde hayvan bulunduranın kim olduğu belirlenmiştir. Hayvan bulunduran: hayvanın sahibi, hayvanın maliki veya hayvanı kontrolünde bulunduran kişidir. Bunlara

²⁹ Chevalier-Watts, s. 61-62.

³⁰ Chevalier-Watts, s. 61-68.

³¹ Racheal Mulheron, Principles of Tort Law, Cambridge University Press, September 2016, s.76; Yasa metni için bakınız <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1971/22>> Erişim Tarihi 27. 06. 2020.

³² Animal Welfare Act 2006, m.1/1; <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/45/section/1>

³³ Türk hukuk doktrininde yer alan bilgilere göre, TBK. m. 67’ e hayvan bulunduranın objektif sorumluluğuna gidilebilmesi için, kişiler tarafından bakılabilen, yönetilebilen, kontrol edilebilen ve üzerinde hakimiyet kurulabilen bir hayvan olması gerekir. Burada (TBK. m. 67’ de) ifade edilen hayvan kavramı zoolojik manada hayvan değildir (Eren, s. 658; Antalya, s. 293). Buna göre, bakteri ve virüs gibi mikroplar, bit pire gibi şeyler, hayvan kavramına girmez. Bunları bulaştırırlar TBK. m. 49’ a göre sorumlu olurlar (Eren, s. 658).

ilaveten ev başkanı, başkanlığına tabi 16 yaşından küçüklerin sahip olduğu hayvanların üçüncü kişilere verdiği zararlardan dolayı, hayvan bulunduran olarak zarar gören kişiye karşı sorumludur.

Bahsedilen yasanın 11. maddesinde ise hayvan bulunduranın hangi zararlardan dolayı sorumlu olduğu belirlenmiştir. Buna göre zarar, ölümü, her türlü yaralanmayı, sakatlanmayı, hastalıkları ve fiziksel veya zihinsel her türlü noksanlığı kapsar. Keza hayvan bulunduran, hayvanın mala ya da başka bir hayvana verdiği zararlardan dolayı da sorumludur.

C. Ortak Hukuka (Common Law) Göre Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu

Yukarıda da ifade edildiği üzere, İngiliz hukukunda hayvan bulunduranın sorumluluğu, iki ayrı hukuk kuralına tabidir. Bunlardan ilki, yargı içtihatlarına dayalı ortak hukuk ve diğeri ise, 1971 tarihli Hayvan Yasasıdır (Animals Act 1971)³⁴. Yazılı nitelikte olmayan ortak hukukta hayvan bulunduranın sorumluluğu kusura dayalı bir çeşit haksız fiil sorumluluğudur. Ortak hukuka göre, kusura dayalı bir haksız fiil sorumluluğu olan hayvan bulunduranın ihmâl (negligence), rahatsızlık verme (nuisance)ve kişilere saldırı (trespass to the person) esasına dayanır³⁵. Bu hukuka göre, kusurun (zararlı fiilin) kaynağı ya hayvan bulunduran kişidir ya da hayvanın hareketidir.

1. Hayvan bulunduranın İhmâl (negligence) Dayalı Sorumluluğu

İhmâl dayalı haksız fiil sorumluluğu, hayvan bulunduranın sorumluluğunun en yaygın çeşididir. Ortak hukukta kabul edilen sabit kurallardan biri de, hayvan bulunduranın, hayvanın başkasının şahsına ya da mallarına verdiği zararlardan sorumlu olmasıdır. Ne var ki, hayvan bulunduranın sorumluluğuna gidilebilmesi için makul beklentinin veya makul öngörülebilirlik (reasonable foreseeability) şartının gerçekleşmesi gerekir. Buna dayanarak hayvan bulunduranın ihmâl dayalı sorumluluğuna gidilmesi için, hayvanın, vuku bulmuş zarar gibi bir zarara sebebiyet verebileceği beklentisinin olması gerekmektedir. Meydana gelen zararın beklenen bir zarar olup olmadığının takdirinde objektif bir kriter uygulanmaktadır³⁶. Burada kriter mutad düzeydeki kişi kriteridir³⁷. Buna göre, mutad ya da orta düzeydeki

---

³⁴ Cooke, s. 253.

³⁵ Bermingham, s. 131.

³⁶ Elliot/Quinn, s. 340.

³⁷ Bkz. Edward J. Kionka, Torts in a Nutshell, Fifth Edition, west, Thomson Reuters Business,

kişilere göre, hayvanın vuku bulmuş zarar gibi bir zararı verebileceği beklenmekteyse, hayvan bulunduran ihmâl esasına dayalı olarak sorumlu tutulur ve zarar gören kişi tazminat ödemeye mahkûm edilir. Mesela, *Draper v. Holdder 1972* davasında hayvan sahibi, yukarıda bahsedilen esasa göre sorumlu tutulmuştur. Söz konusu davaya göre, davacı (çocuk), *Jack Russell* ırkı köpeklerin vahşice saldırısına uğramıştır. Köpekler davacının bulunduğu yerin yakınındaki bir binadan hareket ederek saldırmışlardır. Köpekler daha önce kimseye bu şekilde saldırmamışlardır. Ancak bu ırk köpeklerin toplu bir şekilde guruplar halinde koşma eğilimlerinin olduğu bilinen verilerdendir. Mahkemeye göre, malum köpeklerin sahibi uzman bir köpek yetiştiricisidir. Dolayısıyla o, bu ırka mensup köpeklerin guruplar halinde geldiklerinde, hareket eden kişi ve eşyalara saldırma eğilimlerinin olduğunu bilmelidir. Ayrıca davalı köpeklerin çocuğun bulunduğu binaya doğru her zaman hızla koştuklarını bilmektedir. Dolayısıyla bir gün bu köpeklerin başkalarına saldıracağı ihtimalini göz önünde bulundurup, saldırının gerçekleşmesini önlemek adına gerekli engel ve bariyerleri yapmalıydı. *pitcher v. Martin 1937* davasında da davalının sorumluluğu ihmale dayalıdır. Davaya konu olayda, davalının gezdirmeye çıkardığı köpek, davacının yürüyüş yaptığı platforma geçmiş ve daha sonra sahibinin kontrolünden çıkmıştır. Köpeğin kendisine yaklaştığı esnada davacı paniklemiş, ayağı takılarak düşmüş ve cismani zarara uğramıştır. Mahkeme, ihmale dayalı olarak davalının (köpeğin sahibini) sorumlu tutmuştur.

2. Hayvan Bulunduranın Rahtsızlık Verme (nuisance) Esasına Dayalı Sorumluluğu

Hayvanlar, yaydıkları gürültü ve kötü kokudan dolayı komşuları rahatsız edebilirler. Buna maruz kalanlar, rahatsızlık verme esasına dayanarak haksız fiil davası açıp sahiplerini ya da hayvanı kontrolünde bulunduran kişiyi sorumlu tutmaları mümkündür. Mesela, *Leeman v. Mantagu 1936* davasında rahatsızlık esasına dayanarak horozun sahibi sorumlu tutulmuştur. Buna göre, her gün sabah tam ikide öttüğü için horoz rahatsızlık verme kaynağı olarak değerlendirilmiş ve sahibi sorumlu tutulmuştur. *Weeler v. JJ Saunders 1996* davasında da domuzların yaydığı kötü kokunun rahatsızlık kaynağı

2010, s. 1; Cathy Okrent. Torts and Personal Injury Law. Fourth Edition. DELMAR, 2015; 34; Simon Deakin/ Angus Johnston/ Basil Markesinis, Markesinis and Deakin's Tort law, Seventh Edition .Clarendon Press, Oxford , 2013, s. 201; William Buckley/ Cathy Okrent, Torts & Personal Injury Law, Third Edition, THOMSON, DELMAR LEARNING, 2003, s.24.

olduğu kararı verilmiştir³⁸. *Pitcher V. 1937* olarak bilinen davada da İngiliz yargısı ihmal (negligence) ve rahatsızlık verme (nuisance) esasına dayanarak sahibinin kontrolünden kurutulup başkalarına zarar veren köpeğin sahibinin sorumluluğuna karar vermiştir.

3. Hayvan Bulunduranın Başkasına Saldırı (trespass to the person) Esasına Dayalı Sorumluluğu

Hayvan bulunduranın, hayvanı kullanarak başkasına saldırması mümkündür. Bu durumda hayvan bulunduranın kişiye saldırı esasına dayanarak sorumluluğu söz konusu olur. Bu da çoğu zaman doğrudan doğruya saldırı veya saldırı tehdidinde bulunma şeklinde olur. Mesela, hayvan sahibi, köpeğini kışkırtıp bir başkasının üzerine salar, köpek de onu ısırırsa, birinci halden bahsetmiş oluruz. Bu durumda köpeğin sahibi başkasına saldırmış gibi sorumlu olur. Diğer bir ifadeyle, bedeni şiddet fiilinden dolayı sorumluluğa benzer bir sorumluluk vardır. Ancak köpeği kışkırtıp bir başkasının üzerine salacağı tehdidinde bulunulursa, silah kullanarak bir başkasını tehdit eden kişi gibi, o kişiye karşı saldırı tehdidinde bulunma fiilinden dolayı sorumlu olunur³⁹. Başka bir deyişle, bu halde, hayvan bulunduranın başkasına karşı silahını doğrultup bedensel tehditte bulunan kişi gibi bir sorumluluğu söz konusu olur. Bu iki halin yanı sıra hayvan bulunduran, kontrolündeki hayvanı kullanarak bir başkasına karşı sözlü saldırıda bulunabilir. Mesela bir kişi sözlü saldırıda bulunmak üzere papağanını eğitebilir. Bu halde de hayvan bulunduranın sorumluluğu, saldırı esasına dayalı bir sorumluluktur. Ancak

³⁸ Türk hukukunda, hayvan gürültüsü ve kokusu, hayvan bulunduranın sorumluluğunu düzenleyen TBK. m. 67'ye tabi değildir. Koku, gürültü vs. ile çevreye zarar veren etkiler meydana gelmişse, hayvan bulunduran, şartları varsa TMK. m. 730'a göre sorumlu olabilir (Eren, s. 659). Malum Türk hukukunda söz konusu madde, taşınmaz malikinin kusura dayanmayan (objektif) sorumluluğunu düzenlemektedir (Bu konuda bilgi edinmek için bakınız: M. Kemal Oğuzman/ Özer Seliçi/ Saibe Oktay-Özdemir, *Eşya Hukuku*, 17. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul. 2014, s. 586-598; A. Lale Sirmen, *Eşya Hukuku*, 7. Bası, Yetkin Basımevi, Ankara. 2019, s. 497-502.

³⁹ Türk hukukuna göre, TBK 67'ye göre, hayvan bulunduranın kusursuz sorumluluğuna gidilebilmesi için, hayvanın zarara sebebiyet veren hareketinin içgüdüsel bir hareket olması gerekir. Zarar hayvanın içgüdüsel bir hareketi sonucu olmayıp dış etkenlerden (mesela, hayvanın üzerinde yürüdüğü zeminin çökmesi sonucu hayvan devrilmiş ve devrilirken bir kişiye çarpması hali) dolayı meydana gelmişse, TBK. m. 67 uygulanmaz (Kemal Oğuzman/ Turgut ÖZ, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 15. Bası, C. 2, Vedat Kitapçılık, İstanbul. 2020, s. 159; Eren, s. 659; Gökhan, *Antalya, Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 2. Baskı, C. II, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 295; Günerkök/ Kayıhan, s. 475). Yine doktrinde yer alan bilgilere göre, hayvan içgüdüseli ile hareket etmeyip, bir başkası tarafından tahrik edilmesi, eğitilmesi ya da yönlendirmesi sonucu hareket etmiş olsa bile, hayvan bulunduran meydana gelen zarardan dolayı sorumludur (Kılıçoğlu, s. 334; Antalya, s. 295).

burada, hayvan (papağan) bulunduranın, başkasının şeref ve haysiyetine saldırı ve hakaret etme fiilinden dolayı sorumluluğu söz konusu olur. Bahsedilen hallerin hepsi ortak hukuka tabi olup kusura dayalıdır⁴⁰. İngiliz hukukunda bir objektif sorumluluk hali olarak, hayvan bulunduranın sorumluluğu ilk olarak 1971 tarihli Hayvan Yasası ile düzenlenmiştir. Söz konusu yasaya göre hayvan bulunduranın sorumluluğuna ilişkin detaylı bilgi aşağıda aktarılmıştır. Ancak burada vurgulanması gereken husus şudur ki, bahsedilen yasanın birinci maddesinde hayvan bulunduranın sorumluluğunun artık objektif bir sorumluluk olduğu ve ayrıca yasanın 2- 5 maddelerinin ortak hukuk yerine uygulanacağını düzenlenmiş olmasıdır. 1971 tarihli Hayvan Yasasının birinci maddesinde, yırtıcı hayvanların başkasına verdiği her türlü zarardan dolayı objektif sorumluluğun söz konusu olacağı hükmü yer almaktadır. Yasanın ikinci maddesinin birinci bendinde tehlikeli hayvan grubuna giren hayvanı bulunduranın, aksinin yasada öngörülmemiş olması halinde, hayvanın başkasına verdiği zararlardan dolayı objektif olarak sorumlu olduğu ifade edilmiştir. İngiliz doktrininde yer alan bilgilere göre, burada “aksinin öngörülmemiş olması” ifadesinden kasıt, yasada yer alan ve hayvan sahibinin sorumluluktan kurtulması için başvurabileceği savunmalar olduğu tespit edilmektedir⁴¹. Yasanın ikinci maddesinin ikinci bendinde, tehlikeli olmayan hayvanı bulunduranında hayvanın başkasına verdiği zararlardan dolayı sorumlu olduğu hükmü yer almaktadır. Bu durumda hayvan bulunduran gerekli özeni gösterdiğini kanıtlaya bile yine de sorumlu olacağı kabul edilmektedir. Ne var ki, tehlikeli olmayan hayvanın başkasına verdiği zararlardan dolayı sahibinin sorumlu tutulabilmesi için, aşağıda ayrıntılı olarak incelenen bazı şartların gerçekleşmesi gerekmektedir.

D. İngiliz Hukukunda 1971 Tarihli Hayvan Yasasına Göre Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu

Bu yasa gereğince hayvanlar, tehlikeli (yırtıcı) hayvanlar ve tehlikeli olmayan hayvanlar olarak iki gruba ayrılır⁴². Bu ikili ayırmada dikkat çeken husus, bir hayvanın tehlikeli hayvan olarak tasnifinin onun yırtıcı olmasına

⁴⁰ David Barnes/ Arthur Best, Basic Tort Law Case Status and Problems, Third Edition, Aspen Casebook Series, Walters Kluwer, 2010, s. 850.

⁴¹ Peter Machin North, The Modern Law of Animals, Butterworths, London 1972, s. 25.

⁴² Elliot/ Quinn, s. 341. Türk hukukuna göre, hayvan bulunduranın objektif sorumluluğuna gidilebilmesi için, zarara yol açan hayvanın cinsi önem taşımaz. Önemli olan kontrol altında bulunan bir hayvanın bulunmasıdır. Hayvan, tehlikeli olabileceği gibi, tehlikesiz de olabilir (Bkz. Eren, s. 658; Kılıçoğlu, s. 334; Antalya, s. 293-294). Hayvanın lüks, pahalı hayvan olmasıyla ucuz bir hayvan olması arasında bir fark yoktur (Eren, s. 658).

veya saldırıya uğrayan kişiyi yaralama kapasitesine sahip olmasına bağlı olmamasıdır. Söz konusu ikili ayırım, evcilleştirme imkânı oranı, hacminin büyüklüğü veya Britanya adalarında bilinen bir hayvan türü olup olmadığı gibi başka esaslara göre yapılmaktadır. Mesela, deve⁴³ Britanya adalarında bilinen bir hayvan türü olmadığı için, tehlikeli veya yırtıcı bir hayvan olarak tasnif edilmektedir. Hayvanın tehlikeli bir hayvan olarak tasnif edilmesi o hayvana yapılandırılmış değiştirilmez bir hafta değildir. Tehlikeli olmayan hayvan olarak tasnif edilen bir hayvanın veya hayvan grubunun daha sonra tehlikeli bir hayvan ya da hayvan grubu olarak tasnifinin değiştirilmesi mümkündür. Mesela Common Law'a göre, tehlikeli olmayan evcil, kontrol edilebilir ya da evcilleştirilebilir olarak tasnif edilen bir hayvan, daha sonra 1971 tarihli yasaya göre, tehlikeli bir hayvan olarak nitelendirilmiştir. Common Law'a göre evcil bir hayvan olarak kabul edilen deve, söz konusu yasaya göre, tehlikeli bir hayvan olarak tasnif edilmiştir. Aşağıda, 1971 tarihli yasanın sistematığıne uygun olarak havanlar, tehlikeli olan ve tehlikeli olmayan hayvanlar iki başlık altında incelenmiştir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, 1971 tarihli Hayvan Yasasının birinci maddesi, hayvan bulunduranın sorumluluğunu bir objektif sorumluluk (strict liability) hali olarak düzenlemiştir. Bahsedilen maddede ayrıca yasanın 2-5. maddelerinin yeri uygulanacağı hükmü yer almaktadır. Yasa, daha önce de ifade edildiği üzere, hayvanları tehlikeli olan ve tehlikeli olmayan hayvanlar olarak ikiye ayırmıştır.

1. Tehlikeli Hayvanlardan Dolayı Sorumluluk

1971 tarihli Hayvan Yasası, tehlikeli hayvanların sebebiyet verdiği zararlardan dolayı sorumluluğu (liability for dangerous animals) düzenlemiştir. Bahsedilen yasa hayvanları, yırtıcı (fierce) ve kolay kontrol edilebilir (docile) olarak ikiye ayırmaktadır⁴⁴. Yasanın altıncı maddesinde tehlikeli hayvanlar şöyle tanımlanmıştır: “*Britanya adalarında evcilleştirmesi yapılmayan her*

---

⁴³ Avustralya'da son zamanlarda çıkan yangınlarda, su kaynaklarını tüketiyor olması gerekçesiyle binlerce “deve” resmi makamlar tarafından helikopter ve çeşitli otomatik silahlar kullanılarak katledilmiştir. Bilindiği gibi develer, Avustralya'nın endemik canlı türlerinden değildir. 19. yüzyılda İngilizler tarafından Avustralya çölleri için kıtaya getirilen develerin nüfusu son yıllarda artış göstermeye başlamıştır. Kıta'da yaşayan “Koala” hayvanlarını yangından kurtaran kişiler kahraman olarak takdim edilirken, bahsedilen sebepten dolayı adaya daha sonra getirilen “develerin” resmi makamlar tarafından öldürülmeleri (yerli hayvan-yabancı hayvan!) düşündürücüdür. Bilineceği üzere Avustralya Anglo- Sakson (İngiliz) hukuk sistemini uygulayan ülkelerdendir.

⁴⁴ Cooke, John, s. 253.

havan türü, dizginlenmez ve takyit edilmezse, doğası ve özellikleri gereği büyük zarar verebilen veya vermesi muhtemel her tür hayvan, tehlikeli hayvandır". Başka bir ifadeyle, Birleşik Krallıkta genellikle evcil sayılmayan ve yetişkin haliyle ağır hasarlara sebep olabilecek ya da olması muhtemel bir karakteristiğe sahip hayvanlar tehlikeli hayvanlardır. Ağır hasarlara sebep olması muhtemel hayvan kategorisindeki en tipik örnek ise nadiren saldırganlık gösteren fillerdir⁴⁵.Bahsedilen maddenin getirdiği tanıma göre iki tür tehlikeli hayvan vardır. Bunlardan ilki, Britanya adalarında evcilleştirilmeyen her türlü hayvan iken, diğeri takyit edilmedikleri halde, doğası gereği zarar verebilen veya zarar vermesi muhtemel olan her hayvan çeşididir. Buna göre, Britanya adalarında yetiştirilmeyen veya evcilleştirilmeyen hayvanlar tehlikeli hayvan olarak tasnif edilmektedir. Bu tür bir hayvanın tehlikeli hayvan olarak tasnif edilmesi için, iki ölçütün göz önünde bulundurulması gerekmektedir. İlk ölçüt, aslan ve kaplan gibi büyük zarar verme ihtimalinin varlığı ve ikinci ölçüt ise, aslında zararlı olmamakla birlikte, yine de büyük zararlara neden olabilmedir. Mesela, fil normalde zararlı bir hayvan değildir. Ama hacmi itibariyle çok iri olduğu için, bazen büyük zararlara sebebiyet verebilirler. Dolayısıyla tehlikeli hayvan grubu, evcil veya sevimli (pet) olmayan veya Britanya'da ya da orijinal yaşam yerinde çalışma hayvanı olarak kullanılmayan tüm hayvan çeşitlerini kapsar. Aslan ve kaplan gibi, orijinal yaşam alanı Britanya olmayan veya tilki ve kedi gibi Britanya coğrafyasında yaşayan yaban hayvanları da tehlikeli hayvan grubu kapsamında yer alır. Söz konusu yasa, bazı bölgelerde evcilleştirmesi gerçekleştirilen hayvanları, evcil hayvan olarak tasnif etmemiştir. Bu yasa, mesela Arap ülkelerinde evcilleştirilmesi gerçekleştirilmekte olmasına rağmen⁴⁶, develeri evcil hayvan olarak kabul etmemiştir. Bunun tam aksine bahsedilen yasanın altıncı maddesinin ikinci bendi, develeri tehlikeli hayvan olarak tasnif etmiştir. Buna göre, bir hayvanın tehlikeli hayvan olarak tasnif edilmesi için, iki şart aranır. Bunlardan ilki, aslan ve kaplan gibi kontrol altına alınamayan ya da takyit edilmedikleri takdirde büyük zarara sebebiyet verme tehlikesinin olması ve diğeri, doğası itibariyle zararlı olmaması, ancak büyük zarara yol açmalarının muhtemel olmasıdır. Mesela *Behrens v. BertramMills* 1957 davasında, bahsedilen ikinci şart

⁴⁵ Behrens&Bertram Mills davasında, sirk hayvanı olan "bir inekten bile daha tehlikeli değil" diye anılan Bullu isimli fil, sirk alanına çıkmak için gişeden geçerken küçük bir köpekten korkar ve gişede bulunan diğer insanların üstüne basar. Örnekte olduğu gibi karakteristiği saldırganlık olmasa da,burada fil tehlikeli hayvan kategorisine girmiştir, çünkü sonuçları oldukça ağırdır <<https://lawexplores.com/liability-for-animals/>> Erişim Tarihi 15. 06. 2020).

⁴⁶ Elliot/ Quinn, s. 341.

veya ölçüt açık bir şekilde gerçekleşmiştir. Davaya konu olayda, davalıya ait bir Hint fili, davacının zarara uğramasına sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla İngiliz mahkemesi kararında şöyle bir hükme imza atmıştır “*bilindiği gibi, fil tehlikeli bir hayvan değildir. Hatta belki de tehlikeliliği inekten bile daha azdır. Kontrolde çıkmış olsa bile, büyük zarar verme ihtimali yoktur. Ancak hacmi itibarıyla büyük bir hayvan olması hasebiyle, bir zarara sebebiyet verirse, kesinlikle verdiği zarar büyük olacaktır. Dolayısıyla tehlikeli bir hayvan (feraenaturae) olarak tasnif edilir*”.

Hayvanların tehlikeli olan ve tehlikeli olmayan şeklinde ikiye ayrılımları, belli bir hayvana göre değil, o hayvanın dâhil olduğu grubun tamamını kapsar. Mesela *Behrens* davasında, filin sahibi mahkemede, filinin sessiz sakin bir fil olduğunu ve bir inekten daha fazla tehlikeli olmadığını ileri sürmüştür. Ancak mahkeme, filin kendi içinde tehlikeli bir hayvan olduğu, “*bu guruba giren bir filin sessiz ve sakin olup olmadığı nazara alınmaz*” gerekçesiyle fil sahibinin savunmasını reddetmiştir. 1971 tarihli hayvanlara ilişkin yasanın ikinci maddesinin birinci bendine göre, “*Bu yasada aksi kararlaştırılmamışsa, tehlikeli hayvan olarak tasnif edilen bir hayvanın zarara sebebiyet vermesi halinde, bahsedilen hayvanı bulunduran kişi, meydana gelen zarardan dolayı sorumludur*”. Söz konusu maddede yer alan “*bu yasada aksi kararlaştırılmamışsa veya aksini kararlaştıran bir kanun hükmü olmadığı sürece*” ibaresi, yabani veya tehlikeli hayvan bulunduranın, sorumluluktan kurtulabilmesi için, üç çeşit savunmada bulunacağına işaret etmektedir⁴⁷. Bu üç savunmadan herhangi birine dayanamayan davalı, sorumlu olur. Bahsedilen savunma ise, zararlı fiil ile zarar arasında bulunan sebep sonuç ilişkisini kesen zarar görenin ortak kusuru (*contributorily negligence*), zarar görenin rızası (*volenti non fit injuria*) veya mücbir sebeptir. Buradaki sorumluluğunun çeşidi de zarar unsuruna dayalı objektif (strictliability) bir sorumluluktur⁴⁸. Hayvan bulunduranın kusurunun olup olmaması bir önem arz etmez. Mahkeme, söz konusu kişinin bir ihmalinin olup olmasını veya zararın meydana gelmesini engellemek için gerekli özeni gösterip göstermediğini dikkate almaz. Davalı kişi, yukarıda bahsi geçen hükümde yer alan savunmalardan birini ileri süremez ya da söz konusu savunmalara dayanmakta başarısız olursa, hayvanın vermiş olduğu zarardan dolayı sorumlu olacaktır. Yukarıda bahsi geçen yasanın altıncı maddesinin üçüncü bendi ‘*hayvanı bulunduranın*’ kim olduğunu şu şekilde açıklamıştır: “*1. Hayvan üzerinde mülkiyet hakkına sahip olan veya hayvanı*

---

⁴⁷ Elliot/ Quinn, s. 342.

⁴⁸ Bermingham, s. 132.

zilyetliğinde bulunduran kişi, 2. On altı yaşından küçük olan hayvan malikinin veya zilyedinin tabii olduğu aile başkanı". Yasanın altıncı maddesinin üçüncü bendinin "b" alt bendinde, küçüğün hayvan üzerinde mülkiyet veya zilyetlik hakkı olması hallerine ilişkin hükümler yer almaktadır. Bu hallerde, aile başkanı olan baba veya vasi, küçüğe ait hayvanın başkasına vermiş olduğu zararlardan dolayı sorumlu olur. Bahsedilen hükme göre, hayvanın sebebiyet verdiği zarar büyükse, söz konusu hayvan tehlikeli hayvan olarak tasnif edilmektedir. Buna rağmen, İngiliz mahkemeleri sorumluluğun söz konusu olması için, hayvanın sebebiyet verdiği zararın büyük olması şartını aramamaktadır. Buna göre, zarar gören kişi hayvanın eylemi sonucu ufak çapta (trivial damage) bir zarara uğramış olsa da tazminat davası açabilir. Ne var ki İngiliz yargısının bu tutumu doktrinde hukukçular tarafından eleştirilmektedir⁴⁹. Buna göre, ufak zarar fiilen bir zararın vuku bulmamış olduğu anlamına gelir.

İngiliz hukukunda hayvan bulunduran kişi, eğer hayvanı tehlikeli türden ise doğacak her türlü zarardan sorumlu tutulmuştur. Bu sorumluluk, Mirvahedy&Henley davasına ilişkin Lord Nicholls of Birkenhead'in yaptığı yorumda, şu sözlerle anlatılmıştır: "*Eğer tehlikeli bir hayvan tutuluyorsa, hayvanın kaçmaması için her türlü önlem alınmış olsa bile sahibi bundan sorumlu tutulacaktır. Hayvanın tehlikeli olduğu önceden anlaşılmamış da olabilir. Burada sorumluluk sahibinin sorumluluğu hata yapıp yapılmamasından ya da hayvanın tehlikeli özelliklerini bilip bilmemesinden bağımsızdır*"⁵⁰.

2. Tehlikeli Olmayan Hayvanlardan Dolayı Sorumluluk

1971 tarihli yasa, tehlikeli olmayan havanlardan (liability for non-dangerous animals) dolayı sorumluluğu da düzenlemiştir. Doğrusu, tehlikeli hayvan olarak tasnif edilmeyen geri kalan tüm hayvan çeşitleri, gerçekte tehlikeli hayvan değildirler. 1971 tarihli Hayvan Yasasının ikinci maddesinin ikinci bendi, tehlikeli olmayan hayvanlardan bahsetmektedir. Burada söylenmesi gereken husus, hayvanların tehlikeli olan ve tehlikeli olmayan hayvanlar olarak tasnifi münferit olarak belli bir hayvan bazında değil, bir bütün olarak hayvanın ait olduğu gruba veya sınıfa göre yapılmaktadır. Mesela, bir köpeğin vermiş olduğu zararlar, bahsedilen yasanın ikinci maddenin ikinci bendine göre değerlendirilir. Zira köpekler Britanya'da alelade evcilleştirilen

⁴⁹ Elliot/ Quinn, s. 342.

⁵⁰ <<https://publications.parliament.uk/pa/ld200203/ldjudgmt/jd030320/mirva-1.htm>> Erişim Tarihi 15. 06. 2020.

(eğitilen) hayvanlardandır. Dolayısıyla, köpekler, bir hukuki nitelendirme olan tehlikeli hayvanlar kategorine girmezler. Tehlikeli ve yırtıcı bir köpeğin, büyük bir zararın meydana gelmesine sebebiyet vermiş olması, köpeklerin tehlikeli olmayan hayvan kavramının dışına çıkarmaz. Mahkeme, bu tasnife tabi olan bir hayvanı münferit olarak veya özel bir durum olarak göz önünde bulundurmaz⁵¹. Yukarıda da ifade edildiği gibi, yasanın 2. maddesinin ikinci bendinde, bu tür hayvanlardan dolayı sorumluluk hali düzenlenmiştir. Buna göre hayvan bulunduran; aşağıdaki şartlardan sadece birinin gerçekleşmesi halinde, zarar gören kişiye karşı objektif olarak sorumlu olur:

a)Eğer zarar hayvanın sebep olabileceği türdence ya da hayvan ağır bir hasara sebep olabilecek türdence,

b)Zarar ya da ortaya çıkan ağır sonuçlar hayvanın karakteristiğinden kaynaklanmış ancak aynı türler arasında bu özelliğin olması olağan değilse ya da sadece bazı durumlarda mümkünse ve

c)Hayvanın bu karakteristiği, bulduran ya da bulduran adına hayvanı kontrol eden kişi tarafından bilinmekteyse veya hayvan bulduranın başkanı olduğu evde yaşayan 16 yaşından küçük olan kişinin hayvanın söz konusu karakteristik özelliğinin farkındaysa, hayvan bulduran zarar gören kişiye karşı sorumlu olur. Görüldüğü gibi, yasanın söz konusu hükmüne göre, tehlikeli hayvan kategorisi kapsamına girmeyen bir hayvan, bir zarara sebebiyet verirse, bu yasada aksi kararlaştırılmış değilse, söz konusu hayvanı bulduran sorumlu olacaktır. Buna göre, tehlikeli olmayan hayvan sahibinin sorumluluğundan söz edebilmek için, yukarıda sözü edilen şartlardan birinin gerçekleşmiş olması yeterlidir⁵². Bu yasaya göre, hayvan bulduranın sorumluluğu, zarar unsuruna dayalı objektif bir sorumluluktur (strict liability). Hayvan bulduranın bir kusur ya da ihmalinin bulunması aranmaz; hatta zararın vuku bulmasını engellemek adına elinden geleni yapmış olsa da yine de sorumlu olacaktır. Hayvan bulduranın sorumluluktan kurtulabilmesi için, yasada kendisine tanınan savunmalardan birini ileri sürmesi gerekir;

---

⁵¹ Elliot/ Quinn, s. 342.

⁵² Maddenin 'a' alt bendine baktığımızda, ilk kısımda bahsedilen “ hayvanın sebep olabileceği zarar” kavramı, “ihtimal dahilinde zarar verebilir” anlamında değil, “hayvandan yüksek oranda beklenebilir bir zarar” anlamında kullanılmıştır. Bu nedenle eğer hayvan daha önce bu yönde herhangi bir kötü özellik göstermemişse, davacının bu madde bendini ispatlaması oldukça zor olacaktır. Bendin ikinci kısmına baktığımızda ise, ilk kısmı ispatlayamayan davacı için ikinci bir yol gösterilmiştir ve genellikle cüsse olarak büyük hayvanların ağır hasarlar verebileceği kabul edilmektedir (Chevalier-Watts, s.72).

savunmalardan birine dayanmaz ya da ileri sürüp de başarılı olmazsa, sorumlu olur. Bu yasada, hayvan bulunduranın sorumluluğu, belli bazı hallerle sınırlı tutulmuştur. Bu hallerin hepsinde, hayvan bulunduranın gereken üst düzey özeni göstermiş olduğu farz edilmektedir veya beklenmektedir. İkinci maddenin ikinci bendinin 'a' alt bendine göre ise, hayvan bulunduranın sorumluluğuna gidilebilmesi için, hayvanın sebebiyet verdiği zararın, hayvanın mensup olduğu hayvan familyasından beklenen nitelikte bir zarar olması veya hayvanın mensup olduğu familyadan bu gibi zarara sebebiyet vermesi beklenmemekle birlikte, meydana gelen zararın büyük olması gerekir⁵³. Mahkeme, *Curtis v. Betts 1990* davasında bahsedilen hükmü olduğu gibi uygulamıştır. Davaya konu olayda, davacı, maliki tarafından arabaya bindirilirken, büyük hacimli bir köpeğin saldırısına uğraması neticesinde zarara uğramıştır. Mahkemenin gerekçeli kararına göre, bu davada, 1971 tarihli Hayvan Yasasının ikinci maddesinin ikinci bendinin 'a' alt bendinde aranan şartlar gerçekleşmiştir. Zira zarara sebebiyet veren köpek büyük hacimlidir, saldırıp ısrarak büyük bir zararın meydana gelmesine sebep olabilir. Ancak mahkeme *Gloster v. chief constable of Greater Manchester Police 2000* davasında söz konusu hükmü uygulamamıştır. Davaya konu olayda, bir kişi kurt köpek cinsi bir köpeğin saldırısına uğramıştır. Mahkemeye göre, söz konusu davada, 1971 tarihli Hayvan Yasasının ikinci maddesinin ikinci bendinin 'a' alt bendinde aranan şartlar gerçekleşmemiştir. Zira söz konusu köpek çok iyi eğitilmiştir; tasmadan kurtulmuş olsa bile zarar vermesi muhtemel değildir.

1971 tarihli Hayvan Yasasının ikinci bendinin 'b' alt bendinde, iki farklı sorumluluk hali düzenlenmiştir⁵⁴. Bunlardan ilki, ait olduğu familyaya mensup diğer hayvanlarda bulunmayan, zarar veren hayvanın kendi has (münferit) özelliğine ilişkindir. Bu da zarar veren hayvanın, ait olduğu familyaya mensup diğer hayvanlarda mevcudiyeti düşünülme (muhtemel olmayan),

⁵³ Bermingham, s. 133.

⁵⁴ Elliot/ Quinn, s. 343; söz konusu bentte, anormallikten, alışılagedik olmayan bir durumdan bahsedilir. Burada aslında tehlikeli olmayan hayvanların, bir şekilde tehlikeli hale geldiği ve bir zarara sebebiyet verdiği anlatılmak istenmiştir. Bendin ilk kısmında "aynı türler arasında bu özelliğin olması olağan değilse" denmektedir. Demek ki meydana gelen zararı veren hayvanın, kendi türünden farklı olarak, bu yönde bir eğilimi olması gerekir. O halde atların sıçraması ya da koşması olağandır, keza buzağısından ayrılan bir ineğin sınırlı olması da olağandır. Dolayısıyla bu gibi durumlarda bir zarar meydana gelirse, sahibi bundan sorumlu olmayacaktır. Bendin ikinci kısmında ise o hayvan türünün belirli durum ve şartlar altında zarar verebilecek bir karakteri olmasından bahseder. Mckenny&Foster Davası <<https://www.brownejacobson.com/insurance/training-and-resources/legal-updates/2008/03/mckenny-v-fostercourt-of-appeal-6th-march-2008>> Erişim Tarihi 15.06. 2020.

süreklilik arz eden bir özelliğe sahip olması anlamına gelmektedir. *Kat v. Napp 1982* davasında, el çantası taşıyan kişilere saldırma özelliği olan bir köpeğin, bu kategoride olduğu açıkça saptanmıştır. Ancak böyle bir özelliğe sahip olması, kişilere saldırma eğiliminin olduğu anlamına gelmez. Zarara sebebiyet veren bu özellik sadece o hayvana (köpek) hastır. Hayvanın mensup olduğu hayvan familyasında böyle bir özellik olmayabilir. Dolayısıyla davaya konu olayda, hayvan bulunduran söz konusu maddenin 'b' alt bendine göre sorumlu tutulmuştur. Mahkeme, *Wallace v. Newton 1982* davasında da söz konusu hükme dayanmıştır. Bahsedilen davaya göre, davalının yanında, inatçı ve kontrolü zor atlardan sorumlu at seyisi olarak çalışan davacı, bir gün atları taşıma arabasına yüklerken, biranda huysuzlaşan ve arabadan atlayan atın saldırısına uğramış ve kolundan büyük bir yara almıştır. Mahkeme kararını, 1971 tarihli Hayvan Yasasının ikinci maddesinin ikinci bendi 'b' alt bendine dayandırmıştır. Mahkeme kararında, malikin sorumluluğuna karar vermek için, atın içgüdüsel olarak insanlara saldırma eğiliminin olması şartının mevcudiyeti aranmamıştır. Mahkemeye göre, at heyecanlanınca ya da huysuzlaşınca, farklı davranmaya ve insanlara saldırmaya meylettği için, 1971 tarihli Hayvan Yasasının ikinci maddesinin ikinci bendi 'b' alt bendinde bahsedilen şartlardan biri gerçekleşmiştir. Normalde, zarar veren atın bulunduğu familyaya mensup çoğu atlarda, bahsedilen anlamda bir özellik veya insanlara saldırma eğilimi yoktur. Bunun için, davacının, zarar veren atın, insanlara saldırmaya iten, saldırgan eğilim ve özelliğe sahip olduğunu ispat etmesi gerekmez. Davacının ispat etmesi gereken husus, genel olarak, normalde atlarda mevcut olmayan eğilimin varlığının ispatıdır.

Sorumluluğun ikinci hali ise, belli koşul veya zamanlar dışında, normalde hayvanda var olmayan özelliklere ilişkindir⁵⁵. Buna göre, belli koşullar altında belli bir hayvan normalde yapmadığı ve mensup olduğu hayvan familyasında görülmesi alışık olmayan bazı tehlikeli hareketlerde bulunabilir. Başka bir anlatımla istisnai bazı şartlar ve zamanlar dışında normalde hayvanın bahsedilen zarar verici tehlikeli hareketlerde bulunma özelliği yoktur. *Mirvahedy v. Henley 2003* davasında, davacının sorumluluğu bu hale dayandırılmıştır. Mahkemenin söz konusu davaya ilişkin kararı *Lordlar Kamarası* tarafından da onaylanmıştır. Davaya konu olayda⁵⁶, birisi elektrikli

---

⁵⁵ Bermingham, s. 133.

⁵⁶ Genel anlamda m.2/2 uygulamasının emsal davası *Mirvahedy&Henley* davasıdır. Bu davaya konu olayda Dr Andrew Henley ve eşi Susan Henley'e ait üç adet at, korkmaları sonucu ahşap bariyerleri ve elektrikli telleri aşarak kaçmaya başlar. Yola çıktıkları anda en büyük at bir araçla çarpışır, bunun sonucu at ölür ve sürücü ise ciddi şekilde yaralanır.

ve diğeri ahşap olmak üzere iki çeşit çitle etrafları çevrili bir mekânda tutulan ve mülkiyetleri davalıya ait olan atlardan biri olay gecesi tespit edilemeyen bir sebepten dolayı ürkmüş ve diğerlerinin de ürkmesine neden olmuştur. Bunun etkisinde mekânda bulunan atlar panik içinde koşmaya başlamış ve önlerindeki çit ve bariyerleri aşarak çok kalabalık olan bir caddeye dalmışlar, sonuç olarak davacı da söz konusu caddeden geçerken atlardan birine çarpmış ve bunun neticesinde ağır bir şekilde yaralanmış ve büyük zarara uğramıştır. Mahkemenin tespitlerine göre, atların yaptığı hareket alışılmış bir hareket değildir. Normalde atlar böyle hareketlerde bulunmazlar, ancak olumsuz bir etkenden dolayı paniklemişlerdir. Dolayısıyla mahkeme, söz konusu atların davranışlarını istisnai bazı koşul ve zamanlar dışında normalde yapmadıkları karakteristik (characteristic) bir davranış olarak nitelendirip 1971 tarihli Hayvan Yasasının ikinci maddesinin ikinci bendinin 'b' alt bendine dayandırarak davacının sorumluluğuna karar vermiştir. Ne var ki mahkemede karşıt görüş, bu gibi hallerde bahsedilen hükmün uygulanmasının mümkün olmadığını ileri sürmüştür. Buna göre, hayvanın zararlı hareketi mutad ve hayvandan beklenen bir hareketse, hayvan malikini objektif (strict liability) olarak sorumlu tutmak yanlıştır. Karşıt görüşte olanlara göre, malikin objektif sorumluluğuna karar verebilmek için, hayvanın mutad olmayan özelliğe sahip olması ve normal kişilerin, hayvan bulundurandan bir zararın meydana gelmesini engellemek üzere gerekli özeni göstermesi gerektiği ve kontrol altına almak için gerekli tedbirleri almış olması gerektiği beklentilerinin olması gerekmektedir. Ancak, *Lordlar Kamarası* karşıt görüşü reddederek, malikin objektif (kusursuz) sorumluluğunu öngören kararını onaylamıştır. Söz konusu meclise göre, ikinci maddenin ikinci bendinin 'b' alt bendinde bahsi geçen, hayvanın bir zarara sebebiyet vermesini engellemek üzere malikten göstermesi gereken özen ve gerekli tedbirleri almış olması beklentisi, sadece bazı hallere ilişkindir. Mahkemenin bu davadaki kararı, şöyle bir kuralın oluşmasına yol açmıştır: *“normalde hayvanın özelliğinde olmayan sadece belli koşullarda vuku bulan hayvan hareketleri neticesinde meydana gelen zararlardan dolayı 1971 tarihli düzenleyemeye göre hayvan bulunduranın objektif sorumluluğuna gidilebilir.*

M.2/2-b kapsamında baktığımızda, söz konusu hadise bendin ikinci kısmına uymaktadır. Yani atların korktuklarında kaçmaları, bu tür arasında yaygın görülen bir durumdur. Yapılan yargılama sonucunda, sadece bir yargıç atın sahiplerinin hiçbir ihmali olmadığını, çitlerin atları içerde tutmak için yeterli olduğunu söylemiştir. Ancak diğerleri bu fikre katılmamış ve atın sahipleri sorumlu tutulmuştur. Ayrıca bu davayla birlikte m.2/2-b bendi kapsamına, sadece bazı şartlar altında ortaya çıkan geçici karakteristik özellikler de alınmıştır <https://en.wikipedia.org/wiki/Mirvahedy_v_Henley; <https://lawexplores.com/liability-for-animals/>> Erişim 15.06.2020)

Hayvanın bu gibi koşullarda böyle davranmasının mutlak bir davranış olarak değerlendirilmesinin bir etkisi yoktur; hayvan bulunduran yine de objektif olarak sorumludur". İngiliz yargısı bahsedilen hükmü, yukarıda bahsettiğimiz *Curtis v. Betts* davasında da uygulamıştır. Zira davada bahsedilen ve zarara sebebiyet veren köpeğin saldırgan bir özelliği yoktu, tam aksine sakin ve davacı ile samimi ilişkileri vardı. Ancak, davacı köpeğe yaklaşıp sahibinin arabasına bindirmeye çalışırken, kendisine saldırmıştır. Zira köpek, sahibinin arabasının kendi özel alanı olduğunu hissetmiştir. Bu gruba mensup köpeklerin, kendisine has alanın birileri tarafından ihlal edileceğini sezdiği veya hissettiğinde söz konusu kişiye saldıracakları bilinen bir husustur. Yani normalde ve her zaman değil, bahsedilen koşulda saldırıda bulunması bilinen bir husustur. Bundan dolayı mahkeme, söz konusu yasanın bahsedilen hükmünü *Curtis v. Betts* davasında uygulamıştır. Çünkü hayvanın söz konusu davranışı, her zaman değil, sadece belli koşulda bilinen bir husustur. Bu halde hayvan, kendisine özel alanı savunmak zorunda olduğunu hisseder.

İngiliz istinaf mahkemesi bu meseleyi (belli bir hayvan familyasına mensup hayvanların her zaman değil, bazı şartlar altında zararlı harekette bulunma ihtimalini) biraz daha derinliğine ele almıştır. İstinaf mahkemesinin bu tutumu, *Welsh v. Stokes 2007* davasında izlenmiştir. Davaya konu olayda davacı genç kız, bindiği atın şahlanması (*rearing-up*) sonucu düşmüş ve yaralanmıştır. İstinaf mahkemesi söz konusu davayla ilgili olarak, eyeri doğru bir şekilde kontrol edilmediği takdirde herhangi bir at belli koşul ve zamanlarda şahlanabilir tespitinde bulunmuştur. Bu özellik doğal bir özelliktir, ama her zaman vuku bulması bilinen bir özellik değildir. Bu özelliğin (şahlanma davranışı), normalde belli koşullarda vuku bulan bir özellik olarak değerlendirilmesi mümkündür. Bunun yanı sıra normalde atın malikinin, belli koşullarda atın şahlanabileceğini bilmesi gerekmektedir. Davadaki verilerde malikin atın bu özelliğini bildiği yönündedir. Bu da davada, bahsedilen yasanın ikinci maddesinin ikinci bendinin 'c' alt bendinde aranan şartların gerçekleştiği anlamına gelir. Dolayısıyla atın malikinin sorumluluğu söz konusu hükme göre değerlendirilmelidir.

İngiliz İstinaf Mahkemesi, *Clark and Bowl 2006* davasında, 1971 tarihli Hayvan Yasasının ikinci maddesinin ikinci bendi 'a' ve 'b' alt bentlerinde aranan şartlar arasında bir bağlantının olduğuna işaret etmiştir. Bahsedilen davaya göre, bir kişinin yönetimindeki 'Chance' adlı at aniden sahibinin kontrolünden çıkıp, genel yolda yavaşça seyreden davacının arabasına çarpmıştır. Olayla ilgili olarak, İngiliz ilk derece mahkemesi, bahsedilen yasanın işaret edilen

maddesi 'a' alt bendinde yer alan şartların gerçekleştiğine hükmetmiştir. Zira söz konusu mahkemeye göre, 'Chance' adındaki atın ağırlığı (Lb 600) yani yaklaşık 272 Kg.'dir. Buna göre, bir zarara sebebiyet verirse, meydana gelen zarar muhtemelen büyük (cesim) bir zarar olacaktır. Mahkeme, aynı zamanda söz konusu maddenin 'b' alt bendinde aranan şartların gerçekleştiğine de hükmetmiştir. Zira atların özelliklerinden biri de belli şartlarda kendisini yönetenin emirlerine uymayıp ve kontrolünden çıkması ve keyfi hareket etmesidir. Ancak istinaf mahkemesi ilk derece mahkemesinin söz konusu kararını reddetmiştir. Buna göre, atın birinci özelliğini ilk seçeneğe veya ölçüte göre, diğerini ise ikinci seçeneğe göre değerlendirmek mümkün değildir. Atın ağırlığı, birinci ölçütün uygulanması için gereken şartları sağlamaktaysa, ikinci seçenek veya ölçütün (yani ikinci maddenin ikinci bendi 'b' alt bendi) uygulanabilirliğinin değerlendirilmesinde de atın aynı özelliği (ağırlığı) esas alınmalıdır. Olaya sebebiyet veren atın ağırlığı da alışılmışın dışında olağanüstü nitelikte olmadığı ve atların ağırlıklarının zaman ve koşullara göre farklılık arz etmediği, ikinci maddenin ikinci bendi 'b' alt bendinde karşılaştırılan seçenek veya ölçütün uygulanabilmesi için şartların gerçekleşmemiş olduğu sonucuna varılmıştır. Kısacası, hayvanın aynı özelliği baz alınarak söz konusu hükmün her iki bendinin birlikte uygulanması mümkün değildir. Böylece, dava reddedilmiştir.

Yukarıda bahsedilen maddenin ikinci bendi 'c' alt bendinde yer alan hükme göre, hayvan bulduranın veya yanında çalışan hizmetli ya da küçüğün, hayvanın sebebiyet verdiği zarardan sorumlu tutulabilmesi için, söz konusu hayvanın belli bir tehlike arz ettiği ihtimalinin farkında olması gerekmektedir⁵⁷. Başka bir deyişle, hayvan bulduranın meydana gelen zarardan sorumlu tutulabilmesi için, hayvanın bu karakteristik özelliğini biliyor olması gerekir. Zarara uğrayan kişinin bu durumu ispatlaması icap eder. Bunun sebebi, kanun koyucunun her zaman değil, belli şartlarda ancak hayvan bulduranın objektif olarak sorumlu (strict liability) tutulmalarını istemiştir. Buna göre bahsedilen kişilerin hayvanın sebebiyet verdiği zararlardan ötürü objektif olarak sorumlu tutulabilmeleri için, kendilerinden makul düzeyde özen ve tedbiri almaları gerektiği veya normal düzeydeki kişilerin, kendilerinden mutata ya da alışılmışın dışında bir özen gösterme, beklentisinin mevcut olması gerekmektedir. Hayvan daha önceden de bu şekilde davranmışsa, bu şartın ispatlanması kolaylaşır. McKaskie & Cameron

⁵⁷ Elliot/ Quinn, s. 343.

davasına konu olayda⁵⁸, köpeğiyle yürüyüş yapan bir kişi, henüz yeni doğum yapmış bir inek tarafından saldırıya uğrar ve beyin hasarı geçirir. Mahkeme, ineğin sahibini, inek doğum yaptığında sınırlı olduğunu ve etrafa saldırdığını, böyle bir haldeyken köpekleri de tehlike olarak gördüğünü bildiği ve buna rağmen başıboş bıraktığı gerekçesiyle sorumlu tutmuştur. 1971 tarihli Hayvan Yasası bazı halleri özel hükümler öngörerek düzenlemiştir.

3. 1971 Tarihli Hayvan Yasasında Yer Alan Özel Hükümler

a. Köpeklerin Çiftlik Hayvanlarına Verdikleri Zarardan Sorumluluk

Yasanın 3. maddesine göre, bir köpek, çiftlik hayvanlarını sakatlamış ya da öldürmüştü, aksi kanunda belirtilmedikçe, köpeğin sahibi meydana gelen zarardan sorumludur. Bahsedilen yasanın 11. maddesine göre, çiftlik hayvanından kasıt at, sığır, koyun, kümes hayvanları, domuz, keçi gibi hayvanlardır. Söz konusu yasanın 9. maddesinde ise, çiftlik hayvanını korumak isteyen veya hayvanları için endişelenen kişiye, hayvanlarını savunma hakkı tanınmıştır. Bu amaçla hareket eden hayvan sahibi, saldırıda bulunan köpeği etkisiz hale getirebilir; onu yaralayabilir ya da öldürebilir. Ancak sorumlu olmaması için, durumu 48 saat içinde polise bildirmek durumundadır. Ayrıca yasanın söz konusu maddesinin 3. bendine göre, yukarıda bahsedilen savunma hakkını kullanabilmesi için, iki şarttan birinin gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Bunlardan ilki, köpeğin bir zarar yaratmış veya yaratmak üzere olması ve bunu önlemek için başka bir yolun olmamasıdır. Diğer ise, köpeğin hayvanların çevresinde dolaşıyor olması, bir zarar vermek üzere olması, köpeğin sahibinin kim olduğunun bilinmiyor ve araştırılmasının da o an mümkün olmamasıdır.

b. Çiftlik Hayvanlarının İşgaliyle Meydana Gelen Zarardan Sorumluluk

Yasanın 4. maddesinin birinci bendinin (a) ve (b) alt bentlerine göre; sahipli çiftlik hayvanları başıboş dolaşırken bir başkasına zarar verirse, hayvan bulunduran söz konusu zarardan dolayı sorumludur. Bahsedilen bendin (a) alt bendinde yer alan hükme göre, çiftlik hayvanı, bir başkasının arazisine ya da arazide bulunan yapı veya diğer muhdesata zarar verirse, hayvan bulunduranın sorumluluğu söz konusu olur. Sözü edilen bendin (b) alt bendinde yer alan hükme göre ise, başkasının taşınmazına giren çiftlik hayvanının sahibine

---

⁵⁸ <<https://www.raworths.co.uk/articles/cattle-v-ramblers-a-farmers-obligation/>>Erişim Tarihi 15. 06. 2020.

iade edilemediği, sahibinin araştırıldığı ya da alıkonuldukları sürede, yapılan masraflardan dolayı da hayvan bulunduran sorumludur.

c. Atların Verdiği Zarar ve Masraflarından Dolayı Sorumluluk

Yasanın 2. bendinde yer alan hükme göre, atların, bir başkasının taşınmazına (arazisine veya arazide yer alan yapılara) ya da taşınmazda sakinlerine verdiği zarardan dolayı atın sahibi sorumludur. Bunun yanı sıra, atın sahibi, atın alıkonulduğu ya da sahibinin araştırıldığı sürede yapılan masraflardan veya verdiği zararlardan dolayı da sorumludur; söz konusu giderler de tazminat kapsamında yer alır. Ancak resmi makamlar tarafından İngiltere'nin her tarafında görevlendirilen atlar (polis atlı birliklerinin vs. kullandığı atlar kastediliyor olsa gerek) atlar söz konusu hükmün kapsamına alınmamıştır. Söz konusu atların verdiği zararlar yukarıda bahsedilen madde hükmüne tabi değildir.

4. Sorumluluğun İstisnaları

Yasanın 5. maddesi, hayvan bulunduranın sorumlu tutulmayacağı bazı halleri düzenlemiştir. Bu hükme göre 2. Madde kapsamında sorumlu tutulan kişi, bazı hallerde zarardan sorumlu olmayacaktır. Buna göre zarar, zarara uğrayan kişinin tamamen kendi kusuru sonucu meydana gelmişse, hayvan bulunduranın sorumluluğuna gidilemez. Bunun yanı sıra zarara uğrayan kişi, meydana gelecek riski baştan itibaren gönüllü olarak kabul etmişse, artık hayvan bulunduran meydana gelen zarardan sorumlu olmaz. Ayrıca hayvan bulunduran, bir taşınmazında tuttuğu hayvanın, taşınmaza izinsiz giren kişilere verdiği zararlardan dolayı da sorumlu değildir.

Kanun koyucu 3. maddede öngörülen sorumluluğa ilişkin de bir sınırlandırma öngörmüştür. Buna göre köpek, taşınmaza girip başıboş dolaşan çiftlik hayvanını öldürür ya da onu yaralarsa, köpek sahibinin bir sorumluluğuna gidilemez.

Sonuç

İngiliz hukuk sisteminde de Kara Avrupa'sı hukuk sisteminde olduğu gibi, sorumluluk "kusur" esasına dayanmaktadır. Ne var ki, daha sonra kökleri 1868 yılında görülen Rylands&Fletcher davasına dayanan bir yeni çeşit sorumluluk bilinmeye başlanmıştır. Bu davaya ilişkin olarak Lordlar Kamarası verdiği kararda ihmal üzerinde hiç durmamış, tehlikeli bir işletmesi olan kişilerin herhangi bir kusuru olmasa bile ortaya çıkan zararlardan sorumlu tutulacağını vurgulamıştır. Lordlar Kamarasının getirdiği bu yaklaşım, sadece İngiltere'de

değil, ABD’de de emsal oluşturmuştur. Daha sonra sanayinin ve teknolojinin gelişmesi ve yeni çeşit enerji kaynaklarının keşfi İngiliz kanun koyucusunu da zarar unsuruna dayanan yeni objektif sorumluluk halini düzenlemeye sevk etmiştir. Normalde yazılı hukuk sistemini benimsemeyen İngiliz hukukunda, 1965 tarihli Nükleer İşletmeler Yasası (Nuclear Installation Act 1965) ve hayvan bulunduranın sorumluluğunu düzenleyen 1971 tarihli yasa (Animals Act 1971) gibi bazı yasalar çıkarılmıştır. İngiliz hukukunda objektif sorumluluk halleri, tehlikeli nesnelere dolaylı sorumluluk (responsibility for dangerous things), ayıplı ürünlerden dolaylı sorumluluk (Liability for defective products), hayvan eyleminden dolaylı sorumluluk (liability for animals/hayvan bulunduranın sorumluluğu), adam çalıştıranın sorumluluğu (employer’s vicarious liability) ve rahatsızlık vermektan kaynaklanan sorumluluktan (responsibility based on nuisance action) ibarettir.

İngiliz hukuk sisteminde, hayvan bulunduranın sorumluluğu hususunda, iki ayrı hukuk kuralı uygulanmaktadır. Bunlardan ilki, yargı içtihatlarına dayalı ortak hukuk (common law) ve diğeri ise, 1971 tarihli Hayvan Yasasıdır. Yazılı nitelikte olmayan ortak hukukta hayvan bulunduranın sorumluluğu kusura dayalı bir çeşit haksız fiil sorumluluğudur. Ortak hukuka göre, kusura dayalı bir haksız fiil sorumluluğu olan hayvan bulunduranın sorumluluğu, ihmal (negligence), rahatsızlık verme (nuisance) ve kişilere saldırı (trespass to the person) esasına dayanır. Bu hukuka göre, kusurun (zararlı fiilin) kaynağı ya hayvan bulunduran kişidir ya da hayvanın hareketidir. Başka deyişle burada zarar hayvanın içgüdüsel bir hareketi sonucu değil, dıştan gelen bir etken neticesinde meydana gelmiştir.

Hayvan bulunduranın objektif sorumluluğu, 1971 tarihli Hayvan Yasasında düzenlenmiştir. Buna göre hayvanlar, tehlikeli hayvanlar ve tehlikeli olmayan hayvanlar olarak ikiye ayrılmıştır. Her ikisinde de hayvan bulunduranın sorumluluğu ağırlaştırılmış objektif sorumluluktur. Zira her iki halde de, hayvan bulunduran zararın meydana gelmemesi için, gerekli özeni gösterdiğini ispat ederek sorumluluktan kurtulamaz. Her iki halde de hayvan bulunduran illiyet bağıını kesen zarar görenin ortak kusuru (*contributorily negligence*), zarar görenin rızasını (*volenti non fit injuria*) veya mücbir sebep ileri sürerek ancak sorumluluktan kurtulabilir. Tehlikeli hayvan bulunduran, her türlü zarardan sorumlu tutulurken, tehlikeli olmayan hayvan bulunduranın sorumluluğuna gidilebilmesi için meydana gelen zararının büyük olması gerekir. Daha doğrusu, tehlikeli olan hayvan bulunduranın sorumluluğuna gidilmesi için, hiçbir şartın ispatı gerekmezken, bazı şartların gerçekleşmesi

halinde ancak tehlikeli olmayan hayvan bulunduranın sorumluluğuna gidilebilir. Bu şartların gerçekleştiğinin ispatı bazen hayvan çeşitlerini çok yakından (mesela, bazı davalarda bazı hayvan çeşidinin hislerinden söz edilmektedir!) tanımak gerekirken, bazı hallerde ise, şartın gerçekleştiğinin ispatı, dolaylı olarak hayvan bulunduranın kusurunun ispatından başka bir şey değildir.

KAYNAKÇA

- Ali Y. S, el Veciz Fi Şerhi Kanun'el Ahtaa el Medeniye'l İngilizî, 1. Baskı (et-Taba'l Ula), Menşurat Zeyn'el Hukukiye, Beyrut/ Lübnan, 2018.
- Antalya G, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, C. II, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2019.
- Baker C. D, Tort (Concise college texts), Sweet and Maxwell, 1972.
- Barnes D/ Best A, Basic Tort Law Case Status and Problems, Third Edition, Aspen Casebook Series, Walters Kluwer, 2010.
- Bermingham V, Nutshells Tort, sixth Edition, Sweet and Maxwell, 2003.
- Buckley W/ Okrent C, Torts & Personal Injury Law, Third Edition, THOMSON, DELMAR LEARNING, 2003.
- Caemmerer E (Çev. Tanilli S), “Cansız Şeylerin Verdiği Zararlardan Sorumluluk ve Atom Tehlikesi”, 1960, 27 (1-4) İstanbul Üniversitesi Mecmuası, S.457 – 470, <<https://dergipark.org.tr/en/search?q=CAEMMERER%2C+Ernst&section=articles>> Erişim Tarihi 14. 06. 2020.
- Chevalier-Watts J, “Civil liability for animals”, December 2007, 11 (1&2), Mountbatten Journal of Legal Studies, S. 56-101 <<https://ssudl.solent.ac.uk/id/eprint/1314/>> Erişim Tarihi 15. 06. 2020.
- Cooke J, Law of Torts, Fourth Edition, Financial Times, Pitman Publishing 1999.
- Deakin S/ Johnston A/ Markesinis B, Markesinis and Deakin's Tort Law, Seventh Edition, Clarendon Press, Oxford, 2013.

- Edwards L/ Edwards S/ Wells K. P, Tort Law, Fifth Edition, DELMAR, 2012.
- Elliot C/ Quinn F, Tort Law, Eighth Edition, Longman, Pearson, 2011.
- Eren F, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Baskı, Yetkin Basımevi, Ankara, 2019.
- Fleming J. G, An Introduction to the Law of Torts, Second Edition, Clarendon Law Serias, Clarendon Press, 1985.
- Günerkök Ö/ Kayıhan Ş, Borçlar Hukuku Dersleri Genel Hükümler, 1. Baskı, Umuttepe, Kocaeli, 2020.
- Jones M. A, Law of Torts, Financial Times, Pitman Publishing, 1999.
- Kılıçoğlu A. M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2019.
- Kionka E. J, Torts in a Nutshell, Fifth Edition, West, Thomson Reuters Business, 2010.
- Mulheron R, Principles of Tort Law, Cambridge University Press, September 2016.
- North P. M, The Modern Law of Animals, Butterworths, London 1972.
- Oğuzman M. K/ Seliçi Ö/ Oktay-Özdemir S, Eşya Hukuku, 17. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul. 2014.
- Oğuzman K/ ÖZ T, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 15. Bası, C. 2, Vedat Kitapçılık, İstanbul. 2020.
- Okrent C, Torts and Personal İnjury Law, Fourth Edition, DELMAR, 2015.
- Sirmen A. L, Eşya Hukuku, 7. Bası, Yetkin Basımevi, Ankara. 2019.

